

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TURIZM RESURLARI

Otajonov Jaloliddin Talantbek o'gli

Urganch Davlat Universiteti Talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7482879>

ARTICLE INFO

Received: 14th December 2022

Accepted: 24th December 2022

Online: 25th December 2022

KEY WORDS

Sayyoh, sektor, daromand, turizm, komponent, biznes, sanoat, tendensiya, moddiy, axborot.

ABSTRACT

Rivojlangan jamiyatda yashayotgan odamlarda biologik ehtiyojlardan tashqari, boshqa ko'plab ehtiyoj va istaklar mavjud. Bu ehtiyojlardan biri turizmga bo'lgan ehtiyojdir. Turistik ehtiyoj va istaklarni qondirish turistik mahsulotlar va xizmatlar ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi va bu, o'z navbatida, ishlab chiqarish faoliyati va turistik resurslarning rivojlanishiga ta'sir qiladi.

KIRISH. Turizm har qanday mamlakat iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi. Turizm iqtisodiyotini sayohatchilarning ehtiyojlari va istaklarini qondirish uchun mo'ljallangan turizm mahsulotlari va xizmatlarini ishlab chiqarish va iste'mol qilishda rivojlanayotgan iqtisodiy munosabatlarni o'rganadigan va tahlil qiladigan fan deb ta'riflash mumkin. Bu munosabatlarni ham makro darajada (davlat, mintqa darajasida), ham mikro darajada (ma'lum bir viloyat yoki korxonada) ko'rib chiqish mumkin. Sayyohlik sanoatining rivojlanishiga turli xil tashqi va ichki omillar ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun turizm iqtisodiyoti milliy iqtisodiyotning tez rivojlanayotgan, dinamik, noaniq komponenti sifatida belgilanadi. Ko'p mamlakatlar uchun u hali ham rivojlanish bosqichida. Turizm sektorining rivojlanishi Rossiya Federatsiyasi iqtisodiyotini yaxshilashning istiqbolli yo'nalishlaridan biridir. Xizmat ko'rsatish sohasi va xususan turizm iqtisodiyotning daromadli

sohalaridan biriga aylangan boshqa davlatlar bilan taqqoslaganda, Rossiyada xizmat ko'rsatish sohasi va sayyohlik biznesi hozir boshlang'ich bosqichida. Xizmat ko'rsatish sanoati bu iqtisodiyotning o'ziga xos va ko'p qirrali tarmog'i bo'lib, moddiy va nomoddiy mahsulotlar ishlab chiqaradigan korxonalarini birlashtiradi. Bu uning iqtisodiyotning boshqa tarmoqlaridan farqi bo'lib, bu ham butun tarmoqni, ham alohida xizmat ko'rsatish korxonalarini boshqarishning murakkabligini oshiradi. Turizmning mustaqil sanoat sifatida vujudga kelishi Ma'lumki, urushdan keyingi turizm, ya'ni. 1950 -yillarning oxiridan hozirgi kunga qadar juda ko'p o'zgarishlarga duch keldi. Bu davrning o'ziga xos xususiyati shundaki, o'zgarishlar asosan turizmning shakli va mazmuni bilan bog'liq edi. O'zgarishlarning aksariyati sayohat ehtiyojlari va ehtiyojlarini qondirish usuli bilan bog'liq. Albatta, bu turizm iqtisodiyotini tizimli o'rganish va tahlil qilishga olib keldi. Ilgari turizm

iqtisodiyotning bir tarmog'i sifatida qaralmagan. Uning ishlab chiqarish faoliyati muhim emas edi va ko'p hollarda turizmni rivojlantirishga hatto alohida ahamiyat berilmagan. Vaqt o'tishi bilan turizm sifat va miqdor jihatidan asta -sekin rivojlana boshladi. Faqat shundan keyingina iqtisodchilar turizmning iqtisodiy hodisa sifatida ahamiyatini va uning milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi rolini tushunishdi. Shu bilan birga, ular turistik faoliyat jarayonida vujudga keladigan aniq iqtisodiy muammolarga e'tibor berishga majbur bo'ldilar. Keyin turizm iqtisodiy hodisa sifatida birinchi o'ringa chiqdi. Turizmning jadal rivojlanishi va uning turli mamlakatlar iqtisodiyotiga ta'sirining o'sishi uning ilmiy izlanishlariga ehtiyoj tug'dirdi. Bu tadqiqotlar turistik iqtisodiyotning turli muammolarini, shu jumladan turizmni mustaqil sanoat sifatida o'rganish, turizmning asosiy tendensiyalarini aniqlash va h.k. Mamlakatimizda "turizm" tushunchasi azaldan iqtisodiyotning daromad keltiradigan tarmog'i bilan emas, balki sport va sog'likni mustahkamlash bilan bog'liq. Ammo asta -sekin, ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanishi jarayonida, ijtimoiy mehnatni qo'llashning o'ziga xos sohasi ob'ektiv ravishda paydo bo'ldi, uning asosiy vazifasi aholining sayyohlik ko'rinishidagi ko'p qirrali dam olishini tashkil qilish bo'lib, ko'pincha turizm boshlanadi. milliy iqtisodiyotning bir tarmog'i deb atash mumkin. Turizmni mustaqil sohaga ajratish zarurligini asoslab, shuni aytish kerakki, har qanday milliy iqtisodiyot tarmoqlarini tasniflashning ob'ektiv asosi ijtimoiy mehnat taqsimoti va uning farqlanish darajasi hisoblanadi. Turizm sanoatini mustaqil tarmoq sifatida tasniflash

masalasini asoslashda, uning ishlab chiqarish xususiyatlarini shakllantirishning asosiy omillarini, ularning ma'lum tasniflash mezonlariga muvofiqligini hisobga olish zarur, ularga ko'ra tashkilotlar tegishli tarmoqning bir qismi hisoblanadi. Milliy iqtisodiyot, ularning asosiy faoliyat turiga bog'liqligi. Bundan tashqari, erishilgan natijalarni, shuningdek ularni rivojlanish istiqbollari hisobga olish maqsadga muvofiqdir. Alohida sanoatni tashkil etuvchi tashkilotlar to'plami quyidagi asosiy xususiyatlar bilan tavsiflanadi: Bir xil faoliyat turiga ega bo'lgan iqtisodiy jihatdan mustaqil tashkilotlarning yetarli soni; Milliy iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan barqaror iqtisodiy aloqalar; Ma'lum bir iqtisodiy boshqaruv organi tomonidan. Shunday qilib, turizm sohasining hozirgi holati, menimcha, yuqoridagi barcha xususiyatlarga to'liq javob beradi, va shunga muvofiq, turizm sohasi - bu faoliyat va boshqaruv birligi bilan birlashtirilgan, maxsus moddiy -texnik bazaga ega bo'lgan va turistik xizmatlar va tovarlarni ishlab chiqarish va sotishga ixtisoslashgan, mustaqil, geografik jihatdan alohida turistik iqtisodiy birliklar majmui sifatida tushunish kerak. "Rossiya Federatsiyasida turistik faoliyat asoslari to'g'risida" Federal qonunida turizm Rossiya xalq xo'jaligining to'laqonli tarmog'i ekanligini qonuniy ravishda belgilab qo'yilgan. Turizmning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni Turizmni rivojlantirish ijtimoiy muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida aynan turizm orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, aholining yuqori turmush darajasi saqlanib qoladi va mamlakat to'lov balansini yaxshilash uchun shartlar yaratiladi. Turizm sektorini rivojlantirish zarurati

ta'lim darajasini oshirish, aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish, axborot tarqatishning yangi vositalarini joriy etish va h.k. Turizm tarixiy va madaniy merosni saqlash va rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, turli mamlakatlar va xalqlar o'rtasidagi munosabatlarni uyg'unlashtirishga olib keladi, hukumatlar, nodavlat tashkilotlar va tijorat tuzilmalarini atrof-muhitni muhofaza qilish va yaxshilashda faol ishtirok etishga majbur qiladi. Zamonaviy sayyohlik sanoati jahon iqtisodiyotining tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, uni mustaqil iqtisodiy faoliyat turi sifatida ham, tarmoqlararo kompleks sifatida ham ko'rib chiqish mumkin. Bugungi kunda turizm dunyo aholisining deyarli uchdan bir qismining kundalik hayotiga kirib kelgan hodisaga aylandi. Bundan tashqari, XXI asrning boshlarida turizm daromadlari bo'yicha haqli ravishda jahon iqtisodiyotining yetakchi tarmoqlari orasida uchinchi o'rinni egallaydi. 2005 yil yakunlari bo'yicha turizm sohasi jahon ichki mahsulotining 12% ni tashkil etdi va iste'mol xarajatlarining 14% dan ortig'ini o'zlashtirdi. Ko'p mamlakatlar va mintaqalarda turizm asosiy daromad manbai hisoblanadi. Dunyo miqyosida turistik sayohatdan tushgan daromad 500 milliard dollardan oshadi. AQSh har yili Turizmning iqtisodiy vazifalariga, birinchi navbatda, u beradigan iqtisodiy foyda kiradi. Ha turizm infratuzilma elementlari - mehmonxonalar, restoranlar, savdo korxonalar va boshqalarni rivojlantirishni rag'batlantiradi. Bu to'g'ridan-to'g'ri (viza uchun to'lov, bojxona boji) yoki bilvosita

(ishchilar ish haqining oshishi, ular to'laydigan daromad solig'i miqdorining oshishiga olib keladi) soliqlar hisobidan byudjetning daromad qismini ko'payishini oldindan belgilab beradi. byudjet). Bundan tashqari, yuqorida aytib o'tilganidek, turizm valyuta va har xil turdagi sarmoyalarni jalb qilish uchun keng imkoniyatlarga ega. Turizmning bir xil darajada muhim iqtisodiy vazifasi - bu iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, turizm sohasiga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlarni shakllantirish, aholi daromadlarining o'sishi va millat farovonligining oshishi. Shuningdek, turizmning iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri xorijiy va mahalliy sayyohlar hisobidan samarali talabning oshishi natijasida ishbilarmonlik faolligini oshirish va tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishni kengaytirishdir. Iqtisodiy nuqtai nazardan, xizmat ko'rsatuvchi soha sifatida turizmning jozibadorligi erkin konvertatsiya qilinadigan valyutadagi sarmoya va daromadning tezroq qaytarilishida. Ko'pgina mamlakatlarda turizm shtatning yetakchi uchta tarmog'idan biri bo'lib, tez rivojlanmoqda va muhim ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega, chunki: Mahalliy daromadlarni oshiradi; Yangi ish o'rinlari yaratadi; Turistik xizmatlar ishlab chiqarish bilan bog'liq barcha sohalarni rivojlantiradi; Turistik markazlarda ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantiradi; Xalq hunarmandchiligi va madaniyatini rivojlanishini kuchaytiradi va rag'batlantiradi; Mahalliy aholining turmush darajasini oshirishni ta'minlaydi.

References:

1. Nick Malyshev (nick.malyshev@oecd.org) or Céline Kauffmann (celine.kauffmann@oecd.org) OECD Regulatory Policy Division, <http://oe.cd/regpolicy>

2. THE PERSPECTIVES OF DIGITAL ECONOMY FOR UZBEKISTAN: A NEW STAGE, Rajapova Madina Faridunovna¹ PhD student, TSUE, e-mail: m.rajapova@tsue.uz
3. Project Information Document/ Integrated Safeguards Data Sheet (PID/ISDS) Concept Stage | Date Prepared/Updated: 05-Sep-2018 | Report No: PIDISDSC24091 Public, : <http://www.worldbank.org/projects>
4. ЧТО ТАКОЕ ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА? ТРЕНДЫ, КОМПЕТЕНЦИИ, ИЗМЕРЕНИЕ, Доклад НИУ ВШЭ
5. <https://www.researchgate.net/publication/336675826>:The activities of banks in Uzbekistan in the modern digital economy
6. <http://www.uz.undp.org/content/uzbekistan/en/home/countryinfo.html>
7. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD?locations=UZ>
8. <http://pubdocs.worldbank.org/en/421341493272766409/Uzbekistan-Snapshot-April-2017.pdf>
9. <http://documents.worldbank.org/curated/en/485571468318338846/pdf/815890PUB0Redu00Box379836B00PUBLIC0.pdf>
10. <http://tsue.uz/?p=12549>
11. https://central.asia news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2017/04/13/feature-01
12. <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2020/02/uzbekistan-enacts-new-tax-code>